

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

HÜKÛMET SİSTEMLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMLERİ İŞİĞINDA
TÜRKİYE İÇİN ANAYASAL ÖNERMELER

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan
M. Fatih ÇINAR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Bülent ÇUKUROVA

İzmir - 2018

ÖZET

Doktora Tezi

Hükûmet Sistemlerinin Tarihsel Gelişimleri Işığında

Türkiye İçin Anayasal Önermeler

M.Fatih ÇINAR

Dokuz Eylül Üniversitesi

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü

Anayasa tartışmaları Türkiye’de hep var olagelmıştır. 1961 ve 1982 Anayasaları askeri darbelerin eseri olan Türkiye, sivil bir anayasa oluşturma sancılarını hep yaşamaktadır. Her anayasa değişikliğinde, demokrasi idealinden ve kuvvetler ayrılığı ilkesinden uzaklaşıldığı eleştirileri yükselirken, aynı oranda bu hedeflere yaklaşıldığını savunanlara da rastlanmaktadır. Çalışmamız bu tartışmalara biraz ışık tutabilmek amacıyla yöneliktir.

Araştırma, gelişmiş devletlerin anayasal uygulamalarında temelde ortak yönler bulunduğu ve bu temellerin kuvvetler ayrılığı ilkesine dayandığı hipotezi üzerine kurulmuştur. İncelemenin multidisipliner boyutu sınırlandırma sorunu yaratmıştır. Kuvvetler ayrılığı kavramının demokrasi ve hükûmet sistemlerinin temel parametresi olduğu ön kabulünden hareketle, konuların kuvvetler ayrılığı perspektifinden ele alınması sınırlandırma olanağı sunmuştur. Araştırmada, tarama, tasnif, tahlil, tenkit, terkip yöntemleri uygulanmıştır. Çalışmanın tarih ve hukuk boyutları bulunması nedeniyle, her iki bilim alanının genel eserleri, monografileri ve bilimsel makalelerinden yararlanılmıştır. Günümüzde internet teknolojisinin sunduğu imkânlardan azami ölçüde faydalanılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın bazı bölümlerinde yabancı dilden kelimeler kullanılmak zorunda kalmıştır. Bu zorunluluğun temelinde iki husus yatmaktadır. Yabancı dilde kullanılan terimlerin kavramsal karşılıklarının tam olarak belirtilmesindeki güçlük ile bizzat kavramın taşımakta olduğu terim değeri, bu tercihi gerekli kılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde, Türkiye’nin anayasacılık tarihini incelemek suretiyle demokrasi kültürünün ve kuvvetler ayrılığının temellerini görmek istedik. İkinci

bölümde, devlet, demokrasi, hükûmet sistemleri ve kuvvetler ayrılığı kavramlarının gelişimlerinin saptanmasına ve tanımlarının yapılmasına gayret edilmiştir. Aynı bölümde kuvvetlerin birbirleri ile olan çok değişkenli ilişkilerinin ortaya çıkardığı hükûmet sistemlerinin, modern devletlerdeki görünümüleri belirlenmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde, modern ve gelişmiş kabul edilen emsal nitelikteki beş devletin anayasal uygulamaları ele alınarak, demokrasi ve kuvvetler ayrılığı yönlerinden öne çıkan noktalarının tespiti suretiyle bu ülkelerin hükûmet sistemlerinin gelişmişliklerindeki önem ve değerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Dördüncü bölümde bu aşamaya değin saptanan temel noktaların Türk anayasasındaki karşılıklarının neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Şayet bunların Türk Anayasasında karşılıkları yok ise ne şekilde yer alabilecekleri değerlendirilmiştir. Öz olarak ifade etmek gerekirse, Türkiye'nin demokrasi ve temel haklar standartlarını yükseltmeye ve kuvvetler ayrılığını güçlendirmeye yönelik olarak, bu cihetteki eksikliklere odaklanan anayasal önermeler yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anayasa, Demokrasi, Kuvvetler Ayrılığı, Hukuk, Hükûmet Sistemi

ABSTRACT

Doctoral Thesis

Constitutional Proposals for Turkey in the Light of the Development of
Governmental Systems

M.Fatih ÇINAR

Dokuz Eylül University

Principles of Atatürk and Turkish Revolution History Institute

Constitutional debates have always existed in Turkey and routinely willing to make a civil constitution however the 1961 and 1982 Constitutions were the creation of military coups. Constitutional amendments criticized for back away of from democratic ideals and the principle of separation of powers but at the same time, it is also defending that these targets are being approached. The aim of this study is to shed some light on this debate.

The research based on the hypothesis that, there are certain common aspects in constitutional implementations of developed states and those aspects are based on the separation of powers. Multidisciplinary dimensions have created a limitation problem. With the presumption and perspective of concept of separation of powers offered the possibility of limiting the research. Screening, classification, criticism and Internet technology used as research method.

In the first chapter, we wanted to see the bases of democracy culture and separation of powers by examining Turkey's history of constitutionalism. In the second chapter, we aimed to identify the definitions of the concepts of state, democracy, separation of powers and aimed at determining the appearance of government systems in modern states. In the third chapter, the constitutional practices of modern countries examined to determine the highlights of the government systems of these countries. In the fourth chapter, it's tried to indicate some proposals for Turkish Constitution. Briefly, constitutional proposals tried to make in order to raise Turkey's constitutional democracy and fundamental rights.

Key Words: Constitution, Democracy, Separation of Powers, Law, System of Government

ÖNSÖZ

Tarih, yüzyıllar boyunca savaflara, katliamlara, kölelik kurumuna, adaletin kötüye kullanımına tanıklık yapmıştır. 17'nci yüzyıla gelindiğinde, insan hak ve özgürlüklerinin demokrasi ufkunda parlamaya başladığını görüyoruz. Bu umut veren gelişme insanlığın büyük mücadelelerinin bir ürünü olmuştu. Kazanımların bir daha geri dönülemez şekilde sağlam temellere dayandırılması için yazılı ve fiili güvencelere bağlanması gerektiği çoktan anlaşılmıştı. Demokrasi için yapılan bu onurlu mücadeleyi kuvvetler ayrılığı ilkesi aydınlatıyordu. Devletin fonksiyonlarını oluşturan yasama, yürütme ve yargı kuvvetleri, aralarındaki ilişkiler boyutuyla bir taraftan hükümet sistemlerini belirliyor bir taraftan da bu fonksiyonların tek kişi veya kurumun elinde toplanmaması gerekliliği ile birey hak ve özgürlüklerinin yazılı güvencelere kavuşturulmasının, yani anayasal demokrasi konseptinin kuruculuğunu yapıyordu.

Anayasa tartışmaları Türkiye'de hep var olageldi. 21'inci yüzyıl ile başlayan süreç bu tartışmalara daha da hız verdi. 2003 yılından itibaren 1982 Anayasası'nın değiştirilmesi yönünde siyasal girişimler daha da arttı. Hatta Anayasa'nın kabulünden sonra 20 yılda 8 dar kapsamlı değişiklik yapılmış olmasına karşın, 2003 yılından sonra cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi, Başbakanlık kurumunun kaldırılması başta olmak üzere 13 yılda 13 geniş kapsamlı değişikliğin yapıldığına tanık olmaktadır. 2017 yılı başlarında yapılan referandum için ise kimi çevrelerin rejim değişikliğine gidildiğine dair iddiaları altında, bazı yönleriyle başkanlık hükümet sistemi özellikleri gösteren, partili bir cumhurbaşkanının bulunduğu, "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi" olarak adlandırılacak tamamen yeni bir sisteme geçildiğini görmekteyiz. Türk Anayasası değiştirilmesi oldukça zor "sert anayasa" diye tabir edilen anayasa türlerinden olmasına rağmen bu kadar çok ve kapsamlı değişikliklerin bu kadar kısa sürede yapılması son derece dikkati çeken ve incelenmeye değer bir olgu olarak karşımızda durmaktadır.

Anayasalar âdeta o toplumların kader belgeleridir. Dünyanın gelişmiş ülkelerinde uygulanmakta olan hükümet sistemleri ile Türkiye'de gerçekleştirilen hükümet sistemleri değişikliklerinin birbirine ne kadar benzeşen yönleri bulunduğu ve birbirinden ne kadar uzaklaşan uygulama alanları olduğu hayati sorusu akla gelmekte ve incelemenin makrohedefini bu soruya cevap bulmak oluşturmaktadır.

Gelişmiş devletlerin anayasal uygulamalarında ortak temel yönler bulunduğu ve bu temellerin kuvvetler ayrılığı ilkesine dayandığı hipotezi kendini doğrulamaktadır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin daimi beş üyesinden (Çin, nüfus, ideolojik anayasal yapısı ve kendine özgü özellikleri nedeniyle karşılaştırmalı incelemeye emsal oluşturamaması nedeniyle inceleme dışı bırakılırsa) dördünün (Fransa, Rusya, İngiltere, ABD) anayasal sistemleri konumuzun incelenmesi açısından çok uygun bir zemin oluşturmaktadır. Bunlara Avrupa Birliğinin ekonomik ve politik liderliğini yapan ve parlamenter hükûmet sistemlerinin önemli bir örneğini oluşturan Almanya'yı da eklememiz mümkün görünmektedir. “Başkanlık Sistemi” için ABD, “Klasik Parlamenter Sistem” için Almanya; “Monarşik Parlamenter Sistem” için İngiltere; “Yarı Başkanlık Sistemi” için Fransa ve “Güçlü Yarı Başkanlık Sistemi” için Rusya, devletlerinin anayasal hükûmet sistemleri ve kuvvetler ayrılığı uygulamaları konunun inceleme alanını oluşturmaktadır. Bu devletlerin, hem BM Güvenlik Konseyi daimi üyeliği nedeniyle Dünya konjonktürdeki etkinlikleri, hem de BM İnsani Gelişmişlik Endeksi yönünden güçlü konumları “modern-çağdaş-gelişmiş” devlet olarak vasıflandırılmalarını mümkün kılmaktadır. Gelişmiş devletlerin yönetim modelleri, özellikle anayasal uygulamaları, demokrasi ve kuvvetler ayrılığı bağlamında, çeşitli ortak yönler bulunduğunu düşünmemiz için çokça veri barındırmaktadır.

Türk toplumunun yönetsel tarihinden kaynaklı anayasal gelişim sürecinin saptanması incelemenin birinci tespit aşamasını, modern devletlerin anayasal uygulamalarının ortak yönlerinin ortaya çıkarılması ile Türk anayasal sisteminde bunların karşılıklarının bulunup bulunmadığının belirlenmesi incelemenin ikinci tespit aşamasını oluşturmaktadır. Toplumları ileriye götüren, insan haklarına saygılı, demokratik, çağdaş, gelişmiş, temel hak ve özgürlüklere dayanan bir devlet yönetimi sunan kuvvetler ayrılığı ilkesinin hayata geçirilmesi için bir karşılaştırma ve analiz yapılması, çalışmanın son bölümünün ve çalışmanın toplamının amacını oluşturmaktadır. Bir başka şekilde ifade etmek gerekirse, Türkiye için kuvvetler ayrılığını sağlamaya yönelik olarak bir tespit ve saptama yapılması, sonrasında da bu yöndeki eksiklikleri gidermeye odaklanan anayasal önermeler sunulması genel olarak çalışmanın ana temasını oluşturmaktadır.

Tez seçimimde ve araştırma sürecinde birikimlerimi ve ilgi alanlarımı en iyi şekilde kullanma olanağı sunarak, özgür bir çalışma ortamı sağlayan her aşamada görüş ve düşünceleriyle beni yönlendirerek ufkumu açan değerli hocam ve

danışmanım, Sayın Prof. Dr. Bülent ÇUKUROVA'ya en içten minnet hislerimi ifade etmek isterim. Bana zaman ayıran ve kıymetli eleştirileri ile çalışmaya ışık tutan, Prof. Dr. Oğuz SANCAKDAR'a ve Dr.Öğr. Üyesi Mehmet Emin ELMACI'ya özel olarak teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, Tez Jürime farklı üniversitelerden katılan çok saygıdeğer hocalarım Prof.Dr. Mustafa GÜNDÜZ'ün ve Dr.Öğr.Üyesi Cengiz ÖZGÜN'ün yaptığı değerlendirmeleri ve önerileri akademik hayatım boyunca düstur edineceğimi belirtmek isterim.

Tüm hayatım boyunca beni her zaman destekleyen kıymetli Annem Hadiye ÇINAR'a; kendilerine ait olan zamandan çalarak akademik çalışma yapmama hoşgörü gösteren sevgili eşim Fatma ÇINAR'a ve canım kızlarım Hadiye Sena ÇINAR'a ve Fatma Aysera ÇINAR'a, kalpten sevgilerimi sunarım.

Her toplum bir pusulaya ihtiyaç duymaktadır. Mustafa Kemal ATATÜRK'ün pusulası salt Türk ulusuna değil, tüm uluslara bilimin ışığında, uygarlığı, aydınlık bir geleceği ve barışı işaret etmektedir. O'nu ve yaptıklarını daha iyi anlayabilmemi sağlayan, her aşamada yardım ve desteğini esirgemeyen, görüşlerini ve arşivlerini cömertçe paylaşan, Cumhuriyet Tarihi konusunda bir abide, bir ekol olan Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsünün akademisyenlerine ve beni doktora çalışmamın her aşamasında motive eden çok değerli hocalarıma, Enstitü çalışanlarına gönülden ve en içten şükranlarımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

TUTANAK	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
YEMİN METNİ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
DECLARATION	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZET	1
ABSTRACT	4
ÖNSÖZ	5
İÇİNDEKİLER	8
KISALTMALAR	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
GİRİŞ	1
1. KUVVETLER AYRILIĞI PERSPEKTİFİNDEN TÜRKİYE’NİN ANAYASA TARİHİ ...	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.1. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.1.1. Sened-i İttifak ve Âyanların Yükselişi 1808	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.1.2. Tanzimat Fermanı 1839 ve Kuvvetler Ayrılığı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.1.3. Islahat Fermanı 1856 ve Ferman-ı Adalet 1875 ile İlk Anayasanın Ayak Sesleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.1.4. Kanun-ı Esasi 1876, Birinci Meşrutiyet ve Kuvvetler Ayrılığı Yolunda Dev Bir Adım Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
1.1.5. İkinci Meşrutiyet 1909 ve Kanun-ı Esasi Değişiklikleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.2. Cumhuriyet Dönemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.2.1. 1921 Teşkilatı Esasiye Kanunu ve Yeni Devlet Teşkili	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.2.2. 1924 Anayasası Teşkilatı Esasiye Kanunu Değişiklikleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.2.3. Hürriyet ve Anayasa Bayramı Söylemiyle Gelen 1961 Anayasası ve 1971 Değişiklikleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.2.4. İfrattan Tefrite 1982 Anayasası ve Rasyonelleştirilmiş Parlamenterizm	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.3. 1982 Anayasası’nda Yapılan Değişiklikler ve Parlamenter Demokratik Rejimden Ayrılış Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
1.3.1. Türkiye’nin Yarı Başkanlık Hükümet Sistemi Deneyimi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.3.2. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2. HÜKÜMET SİSTEMLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE MODERN DEVLETLERDE GÖRÜNÜMÜ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.1. Siyasal Rejim ve Siyasal Sistem Kavramları	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.2. Devlet Kavramı ve Devlet Fonksiyonlarının Özerkleşmesi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.2.1. Devlet Kavramı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.2.2. Kuvvetler Ayrılığı İlkesi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.3. Hükümet Sistemleri ve Tarihsel Gelişimleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.3.1. Türklere Hükümet Sistemlerinin Tarihsel Gelişimi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

- [2.3.2. Avrupa'da Hükümet Sistemlerinin Tarihsel Gelişimleri](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [2.3.3. Çağdaş Hükümet Sistemleri](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [2.3.3.1. Klasik Başkanlık Hükümet Sistemi](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [2.3.3.2. Klasik Yarı Başkanlık Hükümet Sistemi](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [2.3.3.3. Klasik Parlamenter Hükümet Sistemi](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [2.3.3.4. Nevi Şahsına Münhasır \(Kendine Özgü\) Hükümet Sistemleri ve 2017 Anayasa Değişiklikleri Sonrası Türkiye](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [2.4. Parlamenter Sistemden Örnekler Monarşik İngiltere, Cumhurbaşkanlığı Almanya ve Rasyonelleştirilmiş Parlamenterizm](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [2.4.1. İngiltere \(Birleşik Krallık\) ve Monarşik Parlamenter Sistem](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [2.4.2. Almanya ve Klasik Parlamenter Sistem](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [2.4.3. Rasyonelleştirilmiş Parlamenterizm, 1982 Türk Anayasası](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [2.5. Yarı Başkanlık Hükümet Sistemi, Fransa ve Rusya Örneği](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [2.5.1. Fransa ve Halk Tarafından Seçilen Cumhurbaşkanı](#) ..Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [2.5.2. Rusya ve Yarı Başkanlık Sisteminde Yeni Akım, Süper Başkanlık Hükümet Modeli](#)
Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [2.6. Başkanlık Hükümet Sistemi, Amerika Birleşik Devletleri ve Diğer Örnekler](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [2.6.1. İnsan Aklının Yarattığı Bir Sistem, Amerika Birleşik Devletleri Başkanlık Sistemi](#) Hata!
Yer işareti tanımlanmamış.
- [2.6.2. Latin Amerika Genellemesi](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [2.6.3. Dünyada Uygulanan Başkanlık Deneyimlerine Genel Bir Bakış](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [3. MODERN DEVLETLERİN ANAYASALARINDA VE HÜKÜMET SİSTEMLERİNDE ORTAK YÖNLER](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [3.1. Modern Devlet Kavramı](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [3.2. Gelişmiş Devlet \(Ülke\) Kavramı](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [3.3. Modern ve Gelişmiş Devletlerin Anayasalarında Ortak Yönler](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [3.3.1. Devletin Genel Esasları, Öngörülen Hükümet Türü ve Ülke Sınırları](#) ...Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [3.3.2. Devletin Biçimi ve Normlar Hiyerarşisi](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [3.3.3. Temel Haklar ve Özgürlükler](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [3.3.4. Temel Ödevler](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [3.3.5. Uluslararası Hukuk ile İlişki](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [3.3.6. Anayasayı Değiştirme Yöntemi ve Değiştirilemez Maddeler](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [3.4. Hükümet Sistemlerinin Tetkiki](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [3.4.1. Yasama Sistemleri](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [3.4.1.1. Fransa Cumhuriyeti'nin Yasama Sistemi](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [3.4.1.2. Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Yasama Sistemi](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
- [3.4.1.3. Rusya Federasyonu'nun Yasama Sistemi](#)Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

3.4.1.4.	İngiltere'nin Yasama Sistemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.4.1.5.	Amerika Birleşik Devletleri'nin Yasama Sistemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.4.2.	Yürütme Sistemleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.4.2.1.	Fransa Cumhuriyeti'nin Yürütme Sistemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.4.2.2.	Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Yürütme Sistemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.4.2.3.	Rusya Federasyonu'nun Yürütme Sistemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.4.2.4.	İngiltere'nin Yürütme Sistemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.4.2.5.	Amerika Birleşik Devletleri'nin Yürütme Sistemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.4.3.	Yargı Sistemleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.4.3.1.	Fransa Cumhuriyeti'nin Yargı Sistemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.4.3.2.	Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Yargı Sistemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.4.3.3.	Rusya Federasyonu'nun Yargı Sistemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.4.3.4.	İngiltere'nin Yargı Sistemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.4.3.5.	Amerika Birleşik Devletleri'nin Yargı Sistemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.5.	Seçim Sistemleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.5.1.	Fransa Cumhuriyeti'nin Seçim Sistemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.5.2.	Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Seçim Sistemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.5.3.	Rusya Federasyonu'nun Seçim Sistemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.5.4.	İngiltere'nin Seçim Sistemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.5.5.	Amerika Birleşik Devletleri'nin Seçim Sistemi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.	TÜRKİYE İÇİN ANAYASAL ÖNERMELER	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.1.	Devletin Temel Nitelikleri Konusunda Önergeler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.1.1.	Değiştirilemez Maddeler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.1.2.	Kuvvetler Ayrılığı İlkesinin Anayasaya Dâhil Edilmesi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.2.	Temel Haklar ve Ödevler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.3.	Yasama Organı için Önergeler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.3.1.	Gelişmiş Devletlerin Yasama Organlarında Ortak Yön İki Meclisli Sistem	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.3.2.	Meclislerin Çalışma Şekillerine İlişkin Önergeler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.4.	Yürütme Organı İçin Önergeler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.4.1.	Cumhurbaşkanı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.4.2.	Başbakanlık Makamı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.4.3.	Cumhurbaşkanı Yardımcıları ve Bakanlar	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.5.	Yargı Organı için Önergeler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.5.1.	Yargının Bağımsızlığı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.5.2.	Yargının Tarafsızlığı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.5.3.	Yargı Konularında Gözlemler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
SONUÇ		1
KAYNAKÇA		18

I. Resmi Yayınlar/Arşiv Kaynakları	18
II. Tezler	18
III. Kitaplar	19
IV. Makaleler	23
V. İnternet Kaynakları	26
VI. Şemalar/Tablolar	33
ÖZ GEÇMİŞ	34

GİRİŞ

Tek kişinin elinde bulunan mutlak egemenlik gücünün sınırlandırılması, bir ideal olarak ortaya çıktıktan sonra, bu idealin gerçekleştirilmesi insanlık tarihinde yavaş adımlarla ilerleyen bir gelişim süreci izlemiştir. Mutlak egemenliğin karşısına çıkan ve egemenliğin halkta olması gerektiğini savunan en güçlü kuram demokrasi prensibiydi. İçerisinde “temsil, katılım ve denetim” unsurlarını barındıran en yalın tanımıyla, “Halkın, halk için, halk tarafından yönetilmesi!” şeklinde ifade edilebilen “*demokrasi*” kavramını, Atatürk: “*Demokrasi esası bugün çağdaş anayasaların genel belirleyicisi olmuştur.*”¹ şeklinde betimlemektedir.

Mutlak egemenliğin sınırlandırılmasına ilişkin ilk girişimin, Türk Anayasa Tarihi açısından, 1808’de Sened-i İttifak ile başladığı genellikle kabul edilmektedir. İlk yazılı Anayasa’nın kabulü ise 1876 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu tarihten itibaren anayasa tartışmaları ve -yeni bir Anayasa yapılması gerektiği- Türk Anayasacılık Tarihinin her döneminde gündem maddesi olmuştur. Yine anayasa yapılırken en temel tartışmaların hükûmet sistemlerinin, dolayısıyla kuvvetler ayrılığı ilkesinin, çevresinde geçtiğini görmekteyiz. Kuvvetler ayrılığı ilkesi demokratik yönden gelişmiş devletlerde tartışma konusu olma vasfını büyük ölçüde yitirmiştir. Fransız düşünür Montesquieu’nün formülü adeta modern anayasalara yön gösteren bir kutup yıldızı halini almıştır. Zira kuvvetlerin tek elde toplandığı dönemlerin acı tecrübeleri halen toplumsal hafızalarda ve bilinçlerde canlı olup bunun önlenmesinin ne denli gerekli olduğu çoktan idrak edilmiştir. Bir devlette yasama ve yürütme erkleri tek bir elde toplandığı takdirde zaman içinde özgürlük ve demokrasinin giderek zayıfladığı görülmektedir. Yargı, yasama ve yürütmeden ayrılmamışsa, özgürlük ve demokrasiden söz edilemeyeceği açıktır. Biyoloji biliminden örnekleme ile açıklamak gerekirse demokrasi ve kuvvetler ayrılığı mutualizm² denen biri olmadan diğerinin başarılı şekilde var olamayacağı, simbiyotik yaşam bütünlüğü içindedir. Kuvvetler ayrılığı olmadan demokrasi, demokrasi tam olarak işletilmeden de kuvvetler ayrılığının gerçekleşmesi ve her iki olgunun da yaşamını gerektiği şekilde sürdürmesi mümkün olamamaktadır.

Sened-i İttifak Belgesi’nin bir milat olma özelliği taşıdığını ifade etmiştik. Bahse

¹ Mustafa Kemal Atatürk, **Medeni Bilgiler**, (Hzl. Afet İnan), Göl Kitap Yay., İstanbul, 2010, s.51.

² Kevin A. Carson, **Studies in Mutualist Political Economy**, Journal of Libertarian Studies, Arkansas Fayetteville, 2007, s.135.

konu özelliği nedeniyle çalışmayı bu zamanlama ile başlatmak doğru bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Merhale taşları ise büyük toplumsal çalkantılar ile yürürlüğe konulan anayasalar ve bu anayasaların çeşitli sebepler ile uğradıkları değişiklikler olarak belirmektedir. Çalışma zorunlu olarak çağdaş anlamıyla devlet, kuvvetler ayrılığı, hükûmet sistemi gibi kavramların tanımlanmasını gerekli kılmaktadır.

Çeşitli medeniyetlerin bulunmadığı, insanlığın çağın ulaştığı maddi ve manevi gelişmişlik süreciyle eriştiği tek bir medeniyetin olduğu, bunun yanı sıra birçok farklılaştırıcı etkenin tesiriyle farklı toplumsal kültürler bulunduğu ifade edilmektedir.³ Bu düşünce, modern devletlerin, birbirinden farklı hükûmet sistemleri uyguluyor olmalarına rağmen, uluslararası etkinliklerinin, insani gelişmişlik endeksinde, kültürel ve sosyo-ekonomik refah seviyesinde, üst düzeyde olmalarını sağlayan ortak yönler bulunabileceğini akla getirmektedir. Bu ortak yönlerin neler olabileceğinin belirlenmesi bize analiz ve yorum yapma olanağı sunacaktır. Modern devletlerin anayasalarından bazı ipuçları elde ederek Türkiye için bazı önermeler sunulabilmesi çalışmanın hedefini oluşturmaktadır.

“Devlet nedir?” sorusuna farklı bakış açıları ile birçok cevap verilebilmektedir. En kabul gören yaklaşımın Jellinek’in “üç unsur teorisi” olduğu söylenebilir. Buna göre devlet, “*aslen egemenlik gücüyle donatılmış, belli bir toprak parçası üzerinde yerleşik, bir millet birliği*” olarak tanımlanmaktadır.⁴ Yani devletin üç unsuru: millet, toprak ve egemenliktir. Ayrıca devletin “yasama, yürütme ve yargı”dan oluşan üç temel fonksiyonu bulunmaktadır.

Milletin iradesinin yansıması olan egemenlik, hem ulusal hem de uluslararası platformda mutlak ve bölünemez bir güç olarak belirir. Tüm kudretin tek bir kişide toplandığı mutlak monarşiler dönemini bir tarafa bırakırsak. Çağdaş devlet yapılanmalarında millet, siyasal iktidarlar aracılığıyla egemenlik gücünü kullanmaktadır. Siyasal iktidarların eline geçen bu mutlak güç, kimi zaman yıkıcı ve tahrip edici mahiyetler almıştır. Ulusal alanı ele aldığımızda, siyasal iktidarların denge ve fren mekanizmaları içerisinde tutulabilmesi için ve bunun yanı sıra bu azametli güç karşısında zayıf kalan bireyin hak ve özgürlüklerinin korunabilmesi için devletin organları arasında ayırım yapılarak kesin çizgiler oluşturulması gerektiği

³ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınları, Cilt III, 5.Baskı, Ankara, 1997, s.91.

⁴ Karl Doehring, Genel Devlet Kuramı-Genel Kamu Hukuku, (Çev. Ahmet Mumcu), 4.Baskı, İnkılap Yayınevi, İstanbul, 2002, s.24.

ortaya çıkmıştır. Devletin “yasama, yürütme ve yargı” organlarının otonom fonksiyonları ve birbirleri arasındaki ilişkileri o devletin temel yasaları ile genellikle de anayasaları ile düzenlemektedir.

Anayasa, Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre: “Bir devletin yönetim biçimini belirten, yasama, yürütme, yargılama güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, yurttaşların kamu haklarını bildiren temel yasa, Kanun-ı Esasi; mecazi olarak temel, esas anlamlarına gelmektedir.”⁵ Anayasalar sadece bir takım kurallar bütünü değildir. Bir felsefesi olan, egemenlik anlayışını yansıtan, bireye ve evrensel değerlere bakış açısını gösteren, uygulamalar manzumesidir. Anayasalar, düzenledikleri toplumlara tavır, davranış ve ruh vermektedirler. Anayasalar kurdukları devlet örgütüyle, oluşturdukları yapılar ile belirledikleri temel hak ve özgürlükler ile o toplumun hukuksal, ekonomik, sosyal ve siyasal geleceklerini doğrudan etkilemektedirler.

Bir anayasanın mahiyetini niteleyen birkaç önemli nokta bulunmaktadır. Bunların başında birey ile otorite arasındaki ilişkilerin düzenleniş biçimi, bir başka deyişle insan hak ve özgürlüklerine verilen önem gelmektedir. Evrensel ve çağdaş değerler ile uyumu, hukukun üstünlüğünün korunması, demokrasi anlayışı, vicdan ve ifade hürriyetini koruyan mekanizmaların varlığı, sosyal devlet olmanın gereklerine uygunluk gibi ölçütler bu konuda belirleyici olmaktadır.

Bunların yanı sıra anayasalar devlet aygıtının yapısını ortaya koyan düzenlemeler içerirler. Devlet yapılanmasında iktidar odağı olan yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin birbirleri ile olan ilişkileri o anayasada hükûmet sistemi olarak yer almaktadır. Terminolojide hükûmet sistemleri, anayasal sistemler, hükûmet rejimleri şeklinde farklı ifade tarzları bulunmakla beraber biz bu çalışmamızda genel kabul gören⁶ “*Hükûmet Sistemleri*” terimini kullanacak ve bu ifade tarzı ile çalışmamızda yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin birbirleri ile olan ilişkilerini esas alacağız.

Çağdaş anayasalarda ortak yönler bulunabileceği bir tez olarak öne sürülmekle beraber, tüm toplumlar yönünden genel geçer başarılı bir hükûmet sistemi modelinin mümkün olamayacağı fikri de yadsınamaz. Her ülkenin tarihi, coğrafyası, demokrasi kültürü, öznel ve toplumsal koşulları nedeniyle kendine özgü bir anayasal yapı oluşturulmasının daha doğru bir yaklaşım olabileceği savı da göz ardı edilmemelidir. Antik Yunanda düşünür Solon’un, her halk ve her çağ için farklı anayasalar

⁵ **Türk Dil Kurumu Sözlüğü** için bkz.: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts , (erişim 04.01.2017).

⁶ Kemal Gözler, **Anayasa Hukukuna Giriş**, Ekin Yayınevi, Bursa, 2008, s.245 ve Ergun Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku**, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara,1989, s.313.

gerektiğine ilişkin görüşü akıllara gelmektedir.⁷ Karşılaştırmalı anayasa incelemelerinde ve hkmet sistemleri analizlerinde bu kritik nokta dikkatlerden kaçırmamalıdır.

⁷ Ercan Eyüboğlu, “Fransa: Parlamenter Bir 6. Cumhuriyet’e Doğru”, (Yarı) Başkanlık Sistemi ve Türkiye, (Ed. İhsan Kamalak), Kalkedon Yayıncılık, 2014, ss. 111-221.

SONUÇ

Antik Yunan'da Solon'a sormuşlar: Sen ki Aristo'nun sayabildiği 158 anayasa dâhil her şeyi bilirsin, söyle bize, en iyi anayasa hangisidir? Büyük bilge şu yanıtı verir: “Önce siz söyleyin bana, hangi halk ve tarihin hangi aşaması için?”

Bir bakış açısına göre iyi ya da kötü hükûmet sistemi ya da anayasa yoktur ülkeye uygun ya da uygun olmayan hükûmet sistemi bulunmaktadır. Türkiye’de demokrasinin gelişim sürecinin, yurttaşların hak ve özgürlük taleplerinin bir sonucu olmaktan çok, dönemin ve uluslararası konjonktürün bir zorlaması olarak yukarıdan aşağıya doğru ilerlediği söyleneğelmektedir. Buna karşın Alman Hukukçu Cristian Rumpf gibi Türkiye’nin de demokratikleşme süreçlerinde batı ile eş zamanlı olarak yerini aldığını düşünen yazarlar da bulunmaktadır. Hangi açıdan bakılırsa bakılsın, demokrasinin ve kuvvetler ayrılığının Türkiye’deki serencamı önemli sıçrayışlara ve buna karşın son derece dramatik geri gidişlere sahne olmuştur.

Aslına bakılırsa demokrasinin Dünya’daki seyri de dik bir yükseliş trendi şeklinde olmamıştır. İnsanlığa ait medeniyetinin ortak olduğu düşünüldüğünde bu şaşırtıcı değildir. ABD’nin öncülüğünde 17’nci yüzyılda başlayan birinci demokratikleşme dalgası önemli kazanımlar sağlamasına karşın, 20’nci yüzyılda Almanya’da Hitler, İtalya’da Mussolini gibi totaliter liderlerin iktidara gelmeleriyle birlikte yerini birinci ters dalgaya bırakmıştır. II.Dünya Savaşı’nın demokratik devletlerin zaferiyle sonuçlanması demokrasinin ikinci yükseliş dalgası sürecini başlatmıştır. Soğuk Savaş’ın keskinleştiği 1960-1980 yılları arasında ikinci ters dalga ile yine demokraside geriye gidilen bir dönem yaşanmıştır. Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle başlayan üçüncü demokratikleşme dalgasının hızı, küresel terörizm ve “Türev Savaşlar” ile kesilmiş görünmektedir. Silahlı çatışma dönemlerinin otoriter yönetimleri güçlendirdiği, bunun sonucunda demokrasi ve insan hak ve özgürlüklerinin daraldığı bilinen bir gerçektir. 21’inci yüzyılın ilk yarısında demokratikleşmenin yerini ters bir dalgaya bırakabileceği konusunda ciddi endişeler bulunmaktadır.

Demokrasinin oluşmasını ve yaşamasını sağlayan bazı temel unsurlar bulunmaktadır. Temsili demokrasinin bir yansıması olarak sivil toplum örgütleri, siyasi partiler, seçim sistemleri ve parlamento bunların başında gelmektedir. Birey

hak ve özgürlüklerinin normatif olarak korunmasını düzenleyen Laik Anayasalar ile gerektiğinde güç kullanarak demokrasinin korunmasını sağlayan hukuka bağlı kolluk kuvvetleri diğer temel unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Demokratik ve insan haklarını esas alan bir devlet için hükûmet sisteminde kesin bir kuvvetler ayrılığı uygulaması zorunluluktur. İster başkanlık, ister yarı başkanlık isterse parlamenter sistem olsun, kuvvetler herhangi bir devlet organının hukuki veya fiili tekeline geçiyorsa, demokratik sistemin gerektiği şekilde çalışması mümkün olamayacaktır. Başkanlık ve yarı başkanlık sistemlerinde böyle bir tehlike bulunduğu inkâr edilemez. Hatta kuvvetlerin en dengeli dağıldığı sistemlerden biri olan parlamenter sistemde dahi böyle bir tehlike mevcuttur. Herhangi bir sistemde yürütmenin başına geçen kişinin, yasama organının iradesini muhtelif şekillerde (parlamentelere kabinede bakanlık, komisyonlarda ve parti yönetiminde görev verme vaadi, tekrar seçilebilme olanağı sunma gibi) tamamen eline geçirmesi, bunun yanı sıra yargı organlarının mensuplarını çeşitli yöntemlerle (yüksek yargı organı başkanlıklarına gelme, yüksek yargıya seçilme, atama, terfi, hâkim-savcılık mesleğine giriş yetkilerini tekeline alma, cezalandırma gibi) tahakküm altına alması, durumlarında da böyle bir ihtimal mevcuttur. Bu durumda kuvvetler ayrılığı sistemi tahrip edilmiş ve devlet fonksiyonları tek elde toplanmış olur. Buna ilave olarak disiplinli ve güçlü bir siyasi parti yapılanması söz konusu olduğu durumlarda, otoriter-parti devleti modeli gündeme gelebilecektir.

Hukukun üstünlüğünün muhafazası ve demokratik devlet yönetiminin yaşatılabilmesi için mutlak surette kuvvetler ayrılığı ilkesinin muhafazası gereklidir. Çağdaş, modern ve demokratik bir devlet olmanın ayırt edici kıstası yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarının birbirinden bağımsız ve birbirini dengeleyebilir özellikte olmalarıdır. Kuvvetler ayrımının sağlanabildiği anayasal hükûmet sistemlerinde kontrolden çıkma eğilimi gösteren herhangi bir devlet gücünün diğerleri vasıtasıyla frenlenebilmesi, demokratik yollar dışında çözüm yolları aranmaksızın mümkün olacaktır.

Devlet teşkilatında görev yapan üst düzey asker ya da sivil bürokratların atanma görevde yükselme ve görevden alınma yöntemlerinde yetkili olan kuvvet, devlet sisteminde üstün ve belirleyici olmaktadır. Liyakat sisteminin çalıştığı, adil ve yargı denetimine açık olan bir bürokrasi sistemi, demokratik bir yapıya; keyfi olan atama, terfi ve görevden alma sistemi ise otoriter bir yapıya işaret etmektedir.

Tarihsel tecrübe, otoriterliğe dönüşme yönünden en tehlikeli siyasal sistemin,

yürütmenin yetkilerin çoğunu eline geçirdiği, yasamanın yürütmeye tabi olduğu ve onu denetleyemediği, yargının ise etkinliğinin kırıldığı sistemler olduğunu göstermektedir. Fransa 1799, Fransa 1848, Almanya 1933 Anayasaları ile yürürlüğe koyulmuş olan bu sistemler ve birçok Afrika ve Latin Amerika deneyimleri kısa bir süre sonra diktatörlüğe evrilmiştir. Bu sistemlerde, güç odağı haline gelen yürütme diğer tüm güçler karşısında kendisini devleti temsil eden tek yetkili makam olarak algılamaya başlamaktadır. Yürütmenin başının, diğer alt unsurları belirleme yetkisi bulunması, hükûmetin güvenoyuna ihtiyaç duymaksızın göreve başlayabiliyor ve devam edebiliyor olması, meclisi fesih yetkisi ile tüm kabineyi değiştirme olanakları, milli egemenlik yetkisinin tek elde toplanmasının en güçlü tezahür biçimleridir. Bazen karşılaşıldığı gibi, yürütmenin dayandığı siyasi parti üzerindeki hâkimiyetinin devam ettiği durumlarda, parti teşkilatı üzerinden ülkenin en uç noktalarına değin etkin ve belirleyici olma kudreti kaçınılmaz olarak otoriter bir yönetim şekline evrilmektedir.

Rönesans ve Reform sürecinden geçmeksizin, tarihte eşine az rastlanır bir yöneticinin önderliğinde Türk toplumunun yaptığı demokrasi sıçrayışı, özenle korunması gereken bir hassasiyettir. Kuvvetler ayrılığı ilkesi anayasal demokrasinin en önemli güvencesini oluştururken, demokrasiyi ilelebet, muhafaza ve müdafaa edecek olan, ancak ve ancak bu ideale inanmış birey ve toplumdur.

Montesquieu: “*tembel insanların köleliğe ve despotlar tarafından idare edilmeye eğilimli olduklarını*” iddia etmiştir.⁸ Böyle bir iddianın yanına, “*demokrasinin ve birey hak ve özgürlüklerinin anlam ve kıymeti hakkında yeteri kadar eğitilmemiş kişilerin de despotlar tarafından yönetilme kaderine mahkûm oldukları*” eklenebilir. Bu kötü kaderin üstesinden gelmenin yolu bireyin eğitilmesi ile mümkün olabilecektir. Demokrasi ve insan hakları eğitiminin “*insan hakkı*” olduğu gerçeğinden hareketle toplumun demokrasi eğitiminden geçmiş gençler ile şekillendirilmesi, hem bireyi hem de toplumu huzur, refah ve güven dolu bir geleceğe taşıyacaktır. Benzer tespiti yapan, Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk “*Demokrasi esasen ferdidir, bu vasıf vatandaşın hâkimiyete, insan sıfatıyla iştirak etmesidir. (1930)*”⁹ demek suretiyle, her bireye özgürlüğünün değerini ve sorumluluğunun önemini hatırlatmaktadır.

⁸ Montesquieu, *age.*, s.s.420-421.

⁹ ATATÜRK, *age.*, s.56.

KAYNAKÇA

I. Resmi Yayınlar/Arşiv Kaynakları

Anayasa Mahkemesi Kararı, 12.10.2016 tarihli ve 2016/160-167 E.K. için bkz.: Resmi Gazete Tarih 04.10.2016 ve S 29878.

Anayasa Mahkemesi Kararı, 4.5.2017 tarihli ve 2015/41-2017/98 E.K. için bkz.: Resmi Gazete Tarih 03.08.2017 ve S 30143.

Council of Europe Committee of Ministers (AKBK), The Independence, Efficiency and Role of Judges, Recommendation, No. CM/Rec(2010)12 ve R (94) 12, için bkz.: <https://rm.coe.int/16807096c1> , (erişim 26.01.2018).

Düster I'nci Tertip Cilt I, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1289 (Miladi 1872), "Islahat Fermanı" orijinal Osmanlıca Metin.

Düster I'nci Tertip Cilt III, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1289 (Miladi 1872), "Ferman-ı Adalet" orijinal Osmanlıca Metin.

Düster Tertib-i Sani, Cilt 1a, no:57, II. Abdülhamit'in Hal Fetvası, Dersaadet Matbaa-i Osmaniye, İstanbul, 1329 (Miladi 1911). Osmanlıca metin görseli için bkz.: <https://goo.gl/b2USd4>, (erişim 28.02.2018).

ECHR (AİHM) Decision, Application no. 28972/95, Erik NINN-HANSEN against Denmark, kararı için bkz.: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-4583>, (erişim 26.01.2018).

ECHR (AİHM) Decision, Application no. 62936/00, Valentin Ivanovich Moiseyev against Russia, kararı için bkz.: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88780>, (erişim 26.01.2018).

Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması, için bkz.: Resmi Gazete Tarih 10.04.1974 ve S 16605.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı, 26. Dönem 2. Yasama Yılı 58. Birleşim 14 Ocak 2017 Cumartesi için bkz.: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/Tutanak_B_SD.birlesim_baslangic?P4=22824&P5=H&PAGE1=1&PAGE2=131, (erişim 02.01.2018).

Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü, Karar No:584 ve Tarih: 05.03.1973 için bkz.: Resmî Gazete: 13.04.1973 - S 14506.

Ulusal Bayramlar ve Genel Tatiller Hakkında 2429 sayılı Kanun için bkz.: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2429.pdf>, (erişim 01.03.2018).

II. Tezler

ALTUNÖZ Yavuz, "Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Biliğ'i ve Nizam-ül Mülk'ün Siyasetnamesi Işığında Türk Hâkimiyet Anlayışı", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Elazığ, 2005.

ARDALAN Ahmed, “Antik Yunan Medeniyetinin Oluşması ve Gelişmesi”, **Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Kahramanmaraş, 2016.

BAZ Ferit, “Roma İmparatorluk Kültü”, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, İstanbul, 1998.

ÇUBUKÇU Harun, “Kuvvetler Ayrılığı Prensibinin Türkiye’de Uygulanış Biçimi (Son Üç Yıllık Uygulama)”, **İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, İstanbul, 2015.

KOÇAK İlhami, “Osmanlı Anayasal Gelişmeleri içinde 1876 Anayasası ve 1909 Değişikliklerinin Anayasal Açından İrdelenmesi”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Kütahya, 2007.

KOÇAK Kürşat, “Eski Türklerde Devlet Gelenekleri ve Törenleri (Tarih Öncesi Devirlerden Türklerin İslam Dini Medeniyetine Girişine Kadar)”, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi)**, Ankara, 2011.

MUTLUER Celal, “Tarih Derslerinde Demokrasi Eğitiminin Yeri: Öğretmen Görüşleri”, **Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Trabzon, 2009.

TÜRE İlknur, “Türk Kamu Yönetiminde Başbakanlık Kurumu”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi (Yayınlanmamış Doktora Tezi)**, İzmir, 1999.

III. Kitaplar

ACEMOĞLU Daron ve RABINSON A.James, **Ulusların Düşüşü Güç, Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri**, (Çev. Faruk Rasim Velioğlu), Doğan Kitap Yayınları, İstanbul, 2015.

AKIN İlhan, **Kamu Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 1990.

ANDERSON Perry, **Lineages of the Absolutist State**, New Left Books, Londra, 1974.

Aristoteles, **Politika**, (Çev.Mete Tuncay), 1.Basım, Remzi Yayınevi, İstanbul, 1975.

ARMAOĞLU Fahir, **19’uncu Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914**, Türk Tarih Kurumu 3.Baskı, Ankara, 2003.

_____, **20’inci Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, Alkım Yayınevi 11’inci Baskı, İstanbul, 2004.

ARSEL İlhan, **Anayasa Hukuku (Demokrasi)**, 2. Baskı, İstanbul, 1968.

ASLAN Rıza, **Kuvvetler Ayrılığı Teorisi ve Uygulamalı Örnekleri (İngiltere, Almanya, ABD ve İsviçre)**, Dora Yayıncılık, Bursa, 2010.

ATATÜRK Mustafa Kemal, **Medeni Bilgiler**, (Hızl. Afet İnan), Göl Kitap Yay., İstanbul, 2010.

_____, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınları, Cilt III, 5.Baskı, Ankara, 1997.

AYBARS Ergün, **İstiklal Mahkemeleri**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1975.

AVCIOĞLU Doğan, **Türkiye'nin Düzeni Dün Bugün Yarın, 1'inci Kitap**, 10'uncu Basım, Tekin Kitabevi, İstanbul, 1976.

BERKES Niyazi, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, YKY yayınları, İstanbul, 2012.

BİNGÖL İrfan, **Ülkemizde Anayasa Hareketleri**, Atak Ofset, Ankara, 1993.

CARSON Kevin A., **Studies in Mutualist Political Economy**, Journal of Libertarian Studies, Arkansas Fayetteville, 2007.

CHEIBUB Jose Antonio, **"Presidentialism, Parliamentarism, and Democracy"**, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.

CHEIBUB José Antonio, Zachary Elkins ve Tom Ginsburg, **"Latin American Presidentialism in Comparative and Historical Perspective"**, The Law School The University of Chicago, September, 2011.

DOEHRİNG Karl, **Genel Devlet Kuramı-Genel Kamu Hukuku**, (Çev. Ahmet Mumcu), 4.Baskı, İnkılap Yayınevi, İstanbul, 2002.

DUVERGER Maurice, **Siyaset Sosyolojisi**, (Çev. Şirin Tekeli), Varlık Yayınları, İstanbul, 1995.

EROĞLU Hamza, **Türk İnkılâp Tarihi**, Savaş Yayınevi, Ankara, 1990.

EROĞUL Cem, **Çağdaş Devlet Düzenleri**, 10'uncu Basım, İmaj Yayınevi, Ankara, 2016.

GOLOĞLU Mahmut, **Tek Partili Cumhuriyet (1931-1938)**, Ankara, 1974.

GÖZE Ayferi, **Siyasal Düşünceler ve Yönetimler**, 6.Baskı, Beta Yay., İstanbul, 1993.

GÖZLER Kemal, **Anayasa Hukukuna Giriş**, Ekin Yayınevi, Bursa, 2008.

_____, **Anayasa Hukuku Genel Teorisi Cilt I**, Ekin Basımevi, Bursa, 2011.

_____, **Elveda Anayasa 16 Nisan 2017'de Oylayacağımız Anayasa Değişikliği Hakkında Eleştiriler**, Ekin Kitabevi, Bursa, 2017.

GÖZÜBÜYÜK A.Şeref, **Anayasa Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007.

HOBBS Thomas, **Elementa Philosophica de Cive, Yurttaşlık Felsefesinin Temelleri**, (Çev.Cihan Deniz Zarakolu), Belge Yay., İstanbul, 2014.

_____, **Leviathan veya Bir Din ve Dünya Devletinin İçeriği, Biçimi ve Kudreti**, (Çev. Semih Lim), 6.Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007.

HIRSCHL, Ran, **Towards Juristocracy: The Origins and Consequences of the New Constitutionalism**, Harvard University Press, ABD, 2004.

KABOĞLU İbrahim Ö., **Anayasa Hukuku Dersleri**, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2005.

_____, **Anayasa ve Toplum**, İmge Yayınları, Ankara, 2000.

_____, **Anayasa Yargısı**, İmge Yayınları, İstanbul, 2007.

KAFESOĞLU İbrahim, **Türk Milli Kültürü**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1997.

KARPAT H. Kemal, **Türk Demokrasi Tarihi (Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller)**, Timaş Yayınları, 5.Baskı, İstanbul, 2014.

KİLİ Suna, Gözübüyük Şeref, **Sened-i İttifaktan Günümüze Türk Anayasa Metinleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1985.

KONGAR Emre, **21. Yüzyılda Türkiye**, Remzi Kitabevi, 47.Basım, İstanbul, 2015.

KUBALI Hüseyin Nail, **Anayasa Hukuku Dersleri Genel Esaslar ve Siyasi Rejimler**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1971.

KUTLU Mustafa, **Kuvvetler Ayrılığı Temelleri-Gelişimi Hukuk Devletinin Kökenleri**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2001.

LOCKE John, **Sivil Toplumda, Devlet Uygar Yönetim Üzerine İkinci İnceleme**, (Çev. Serdar Taşçı, Hale Akman), Metropolis Yayınları, İstanbul, 2002.

MONTESQUIEU, **De L'Esprit des Lois (Kanunların Ruhu Üzerine)**, 1'inci Cilt, (Çev. Fehmi Baldaş), Dünya Edebiyatından Tercümelemler Fransız Klasikleri, M.E.B. Basımevi, Ankara, 1963.

ODER Bertil Emrah, **Avrupa Birliği'nde Anayasa ve Anayasacılık**, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2004.

ORAL Sander, **Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e**, İmge yayınevi, Ankara, 2003.

ORTAYLI İlber, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016.

ÖGEL Bahaeddin, **Türklerde Devlet Anlayışı (13'üncü Yüzyıl Sonuna Kadar)**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2016

ÖZBUDUN Ergun, **Demokrasiye Geçiş Sürecinde Anayasa Yapımı**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1993.

_____, **Türk Anayasa Hukuku**, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 1989.

ÖZÇELİK Selçuk, **Anayasa Hukuku 1**, Beta Yayınları, İstanbul, 1984.

PARLA Taha, **Türkiye’de Anayasalar**, Yüzyıl Kitaplığı İletişim Yayınları, b.y.y., b.t.y.

PIERSON Christopher, **The Modern State**, Second Edition, Routledge imprint Taylor & Francis Group, USA, 2004.

Platon, **Devlet**, (Çev. Cenk Saraçoğlu, Veysel Ataman), Bordo Siyah Yayınları, İstanbul, 2005.

RENAN Ernest, **Ulus Nedir?**, (Çev.Gökçe Yavaş), Pinhan Yayınları, İstanbul, 2016.

ROSKİN G.Michael, **Çağdaş Devlet Sistemleri**, Adres Yayınları, Ankara, 2011.

SARTORİ Giovanni, **Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği**, (Çev.Ergün Özbudun), Yetkin Yay., Ankara, 1997.

SEİGNOBOS Charles, **Avrupa Milletlerinin Mukayeseli Tarihi**, (Çev. Samih Tiryakioğlu), Varlık Yayınları, İstanbul, 1960.

SHUGART Matthew S., CAREY John M., **Presidents and Assemblies, Constitutional Design and Electoral Dynamics**, Cambiridge University Press, USA, 2003.

TANİLLİ Server, **Devlet ve Demokrasi Anayasa Hukukuna Giriş**, 2’inci Baskı, Say Kitap Pazarlama, İstanbul, 1981.

_____, **Uygarlık Tarihi**, 23’üncü Baskı, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2006.

TANÖR Bülent, **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri: 1789-1980**, İstanbul, 2005.

TEZİÇ Erdoğan. **Anayasa Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 1998.

TOKER Metin, **Tek Partiden Çok Partiye 1944-1950 (Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990.

TURGUT Mehmet, **Başkanlık Sistemi Ordu ve Demokrasi**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1998.

ÜÇÖK Coşkun, MUMCU Ahmet, **Türk Hukuk Tarihi**, Savaş Yayınları, Ankara,1991.

VELİDEDEOĞLU Hıfzı Veldet, **1961 Anayasası’nın Dili**, Türk Dil Kurum Yayınları, Ankara, 1972.

VOLTAİRE, **Felsefe Sözlüğü**, (Çev. Lütü Ay), Cilt II, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995.

WILLIAMS Friedrich, **Ege Medeniyetleri (Mitolojik Dönem Sonrası)**, Düşünen Adam Yayınları, İstanbul, 1993.

WHEARE C. Kenneth, **Modern Anayasalar**, Değişim Yayınları, Ankara,1985.

YUSUF Has Hacib, **Kutadgu Bilig**, (Çev. Reşit Rahmeti Arat), Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1998.

IV. Makaleler

AKYILDIZ Ali, “Sened-i İttifak’ın İlk Tam Metni”, **İslam Araştırmaları Dergisi**, Sayı 2, 1998.

ALKAN Necmettin, “Osmanlı Devleti’nin Batı Politikası Tanzimat’tan II.Meşrutiyet’e (1839-1908)”, (Drl. Mustafa Bıyıklı), **Türk Dış Politikası Osmanlı Dönemi 2**, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul, 2008.

ARSLAN Zehra, “Sened-i İttifak’ın Ortaya Çıkışı ve İnsan Hakları Bakımından Değerlendirilmesi; Emergence of Charter of Alliance And Evaluation From The Aspect of Human Rights”, **International Journal of Social Science**, Doi Number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1971> Volume 6, Issue 8, Ekim, 2013.

ASKER Ali, “Rusya Federasyonu Anayasasında kuvvetler ayrılığı ve yargı erki üzerine bazı notlar”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S 65(4), Ankara, 2016.

ASKER Ali, “Rusya’da Yönetim Geleneğinin Değişmeyen Özelliği: Güçlü Yürütme”, **Başkanlık Sistemi Karşılaştırmalı Bir İnceleme ve Türkiye İçin Değerlendirmeler**, (Ed. Murat Aktaş ve Bayram Coşkun), Nobel Yayıncılık, Ankara, 2013.

AYDOĞAN Evren, “Türkiye’de Yolsuzluk Algısı Üzerine Notlar 2”, **Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Yayınları**, Mart 2015, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1426082034-4.Turkiye_de_Yolsuzluk_Algisi_Uzerine_Notlar_2.pdf, (erişim 24.09.2016).

BAYRAKTARLI İhsan Yılmaz, “Federal Almanya Cumhuriyeti Seçim Sistemi”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S 19/1, Ankara, 2017.

BİLGİN Murat, “Parlamente Sistemi Doğduğu Ülke: İngiltere, Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri (Parlamente Sistemi)”, **TBMM Yayınları**, Ankara, 2015.

CANDAN Kadir, “Koalisyon Kültürüne Dayalı Bir Parlamente Sistemi örneği: Almanya Federal Cumhuriyeti”, **TBMM Yayınları**, Ankara, 2015.

CAREY M. John, “Presidential Versus Parliamentary Government”, **Handbook of New Institutional Economics**, (Ed. C.Menard and M.M. Shirley), Hollanda, 2005. İnternet erişimi için bkz. <https://goo.gl/SFYdf2>, (erişim 04.03.2018).

ÇINAR M.Fatih, “Yargı Etiği İlkeleri”, **Askeri Adalet Dergisi**, S 128, Ankara, 2008.

ÇINAR Özgür, “Birleşik Krallıkta Hükûmet Sisteminin Yapısı ve İşleyişi”, **Başkanlık Sistemi, Karşılaştırmalı Bir İnceleme ve Türkiye İçin Değerlendirmeler**, (Ed. Murat Aktaş ve Bayram Coşkun), Nobel Yayıncılık, Ankara, 2013.

DENK Erdem, “Uluslararası Antlaşmalar Hukukunda Jus Cogens Kurallar”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, C 56 S 2, Ankara, 2001.

DUVERGER Maurice, “*A New Political System Model: Semi-Presidential Government*”, **European Journal of Political Research**, Volume 8, Issue 2, Elsevier Scientific Publishing Company, Amsterdam, 1980.

ELGİE Robert, “Varieties of Semi-Presidential and Their Impact on Nascent Democracies”, **Taiwan Journal of Democracy**, Volume 3, No.2, Taiwan, 2007.

ERDEM Kasım, “Yarı-Başkanlık Sistemi: Teori, Pratik ve Tartışmalar”, **TBMM Yayınları**, Ankara, 2014.

EROĞUL Cem, “*An Essay on the Nature of the State*”, **University of Ankara Faculty of Political Sciences Publications**, Ankara, 1981.

EYÜBOĞLU, Ercan. “*Fransa: Parlamenter Bir 6. Cumhuriyet’e Doğru*”, (**Yarı Başkanlık Sistemi ve Türkiye**, (Ed. İhsan Kamalak), Kalkedon Yayıncılık, 2014.

GÜÇLÜ Nezahat, BAYRAKÇI Mustafa, “Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Sistemi ve Hiçbir Çocuğun Eğitimsiz Kalmaması Reformu” **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi**, Cilt 5, Sayı 2, 2004.

İNALCIK Halil, “Sened-i İttifak ve Gülhane Hatt-ı Hümayunu”, **TTK Belleten Dergisi**, XXVIII/112, Ankara, 1964.

KARA Fatih, “Birleşik Krallık Avam Kamarası Çalışma Usul ve Esasları Üzerine”, **Yasama Dergisi**, S 21, Ağustos, 2012. İnternet erişimi için bkz.: http://www.yasadergisi.org/web/yasama_dergisi/2012/sayi21/7-50.pdf, (erişim 11.09.2017).

KIRAN Abdullah, “Milletler Cemiyeti ve Önlenemeyen Savaş”, **GAU Journal of Social and Applied Sciences**, S 3(6), Girne, 2008. Ayrıca kaynağa online erişim için bkz.: http://www.gau.edu.tr/PDF-Files/JASA_03_06_PDF/JASA_003_06_03_Kiran.pdf, (erişim 11.09.2017).

KOCA Salim, “**Eski Türklerde Devlet Geleneği ve Teşkilâtı**”, Tarihtarih Yayınevi, Ankara, 2002, <https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=364369>, (erişim 10.09.2017).

KÖKTÜRK Abdullah, “Modern Öncesi Devletin Yönetim Anlayışı”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, S 13, Yıl 2011.

LİNZ Juan J., “*The Perils of Presidentialism*”, **Journal of Democracy**, Volume 1, Number 1, 1990, s.52. İnternet erişimi için bkz.:

<https://scholar.harvard.edu/levitsky/files/1.1linz.pdf>, (erişim 04.03.2018).

MOE Terry M. ve Michael Caldwell, “The Institutional Foundations of Democratic Government: A Comparison of Presidential and Parliamentary Systems”, **Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE)/Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft**, C 150, S 1 Almanya, 1994.

MURATOĞLU Tahir, “Almanya Federal Cumhuriyeti’nde Devlet Yapılanması”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt XVIII, S 2, 2014.

OKŞAR Mustafa, “Yarı Başkanlık Hükûmet Sistemi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme: Fransa ve Litvanya Modelleri”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, C 1, S 2, Ankara, 2011.

ONAR Erdal, “Türkiye’nin Başkanlık veya Yarı-Başkanlık Sistemine Geçmesi Düşünülmesi midir?” (Ed. Teoman Ergül), **Türkiye Barolar Birliği**, Yayınları, S 77, Ankara, 2005.

ÖZCAN Besim, “Osmanlı Devleti’nin Rusya’ya Yönelik Dış Politikası (19’uncu yy. ve 20’inci yy. Başı), (Dr. Mustafa Bıyıklı), **Türk Dış Politikası Osmanlı Dönemi 2**, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul, 2008.

ÖZTÜRK Kemal, KURT Hüseyin, “Amerikan Bakanlık Sistemi”, **Başkanlık Sistemi, Karşılaştırmalı Bir İnceleme ve Türkiye İçin Değerlendirmeler**, (Ed. Murat Aktaş ve Bayram Coşkun), Nobel Yayıncılık, Ankara, 2013.

PLÖCKL Florian, “*The Zollverein and the formation of a Custom Union*”, **Yale University Department of Economics**, New Haven, May 2009, internet erişimi için bkz.: <https://goo.gl/FkiSeb>, (erişim 02.04.2018).

RIDGES Edward Wavell, “Constitutional Law” G. A. Forrest tarafından yeniden gözden geçirilerek çıkarılan sekizinci tabı, (Çev. Mukbil H. Özyörük), **Ankara Üniversitesi Dergisi**, S 38, 1950.

SHUGART Matthew Soberg, “*Presidentialism, Parliamentarism, and the Provision of Collective Goods in Less-Developed Countries*”, **Constitutional Political Economy**, Volume 10, Issue 1, 1999. İnternet erişimi için bkz.: <https://doi.org/10.1023/A:1009050515209>, (erişim 04.03.2018).

SOYSAL Mümtaz, “Türkiye Siyasal Sistemi Üzerine Görüşler”, **(Yarı) Başkanlık Sistemi ve Türkiye Ülkeler Deneyimler ve Karşılaştırmalı Analiz**, (Ed. İhsan Kamalak), Kalkedon Yayıncılık, 2014.

ŞENCAN Hüdayi, “Çatışmacı Parlamentarizmden Melez Bir Çözüme: Fransa’da Yarı Başkanlık Sistemi”, **TBMM Yayınları**, Ankara, 2014.

TERRY William C., “**Measuring the Presidential Risk Factor: A Comment on Cheibub’s Presidentialism, Parliamentarism, and Democracy**”, Prepared for Presentation at the Center for the Study of Democracy University of California, Irvine, Mart, 2008.

TUNÇ Hasan, Bülent Yavuz, “Avantaj ve Dezavantajlarıyla Başkanlık sistemi”, **TBB Dergisi**, S 81, Ankara, 2009.

TUNÇKAŞIK Halit, “Başkanlık Sistem: Teori, Pratik ve Tartışmalar, Karşılaştırmalı Hükûmet Sistemleri (Başkanlık Hükûmet Sistemi)”, **TBMM Yayınları**, Ankara, 2015.

_____, “Parlamenter Sistem: Teori, Pratik ve Tartışmalar, Karşılaştırmalı Hükûmet Sistemleri (Parlamenter Sistem)”, **TBMM Yayınları**, Ankara, 2015.

UYGUN Pınar, “Yargı Bağımsızlığı Ekseninde Yargı Yürütme İlişkisi ve Gündemdeki Anayasa Değişikliği Taslağının Getirdikleri” **Ankara Barosu Hukuk Gündemi Dergisi**, S 2, 2010.

UZUN Turgay, GEZGÜÇ M. Gözde, “Başkanlık Sistemi ve Latin Amerika Deneyimleri”, **Başkanlık Sistemi Karşılaştırmalı Bir İnceleme ve Türkiye İçin Değerlendirmeler**, (Ed. Murat Aktaş ve Bayram Coşkun), Nobel Yayıncılık, Ankara, 2013.

ÜLGEN Pınar, “Ortaçağ Avrupası’nda Feodal Sisteme Genel Bir Bakış”, **Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Mukaddime**, S 1, Mardin, 2010.

Mehmet Yayla, “İnsan Hakları Perspektifinden Avrupa Askeri Ceza Yargısı Sistemlerinin Gelişimi ve Güncel Eğilimler”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl 7, S 26, Ankara, Nisan 2016.

YILDIZ Ahmet, “Giriş, Karşılaştırmalı Hükûmet Sistemleri (Yarı-Başkanlık Sistemi)”, **TBMM Yayınları**, Ankara, 2014.

V. İnternet Kaynakları

1876 Kanunu Esasi için bkz.: <https://anayasa.tbmm.gov.tr/1876.aspx>, (erişim 13.09.2017).

1921 Teşkilatı Esasiye Kanunu için bkz.: <https://anayasa.tbmm.gov.tr/1921.aspx>, (erişim 14.09.2017).

1924 Anayasası Metni için bkz.: <https://anayasa.tbmm.gov.tr/1924.aspx>, (erişim 14.0.2017).

1961 Anayasası Metni için <https://anayasa.tbmm.gov.tr/1961.aspx>, (erişim 26.05.2017).

1980 Askeri Darbesi Bildirisi Kenan Evren’in konuşması için bkz.: <https://goo.gl/q5y1Ru>, (erişim 02.04.2018).

1982 Anayasası için bkz.: www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm, (erişim 26.05.2017).

5982 sayılı Anayasa Değişikliği Kanunu, 12 Eylül 2010 tarihli halk oylaması ile kabul edilen metin için bkz.: <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5982.html>, (erişim

01.03.2018).

6771 Sayılı Anayasa Değişikliği Kanunu, 16 Nisan 2017 tarihli halk oylaması ile kabul edilen metin ve eski şekli ile karşılaştırmalar için bkz.: http://anayasadegisikligi.barobirlik.org.tr/Anayasa_Degisikligi.aspx, (erişim 24.04.2017).

6771 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Metni (2017) için bkz.: <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6771.html>, (erişim 22.08.2017).

ACTON Sir John Dalberg, **Demeçler**, için bkz.: <http://www.phrases.org.uk/meanings/absolute-power-corrupts-absolutely.html>, (erişim 11.09.2017).

AIHM, İhlal Kararları İstatistiği için bkz.: <http://www.inhak.adalet.gov.tr/istatistik/istatistikler.html>, (erişim 12.09.2017).

All England Law Reports, içtihat metinlerine kısmi erişim için bkz.: <https://catalog.hathitrust.org/Record/011724144>, (erişim 14.04.2018).

Almanya Hakkında Genel Bilgiler, için bkz.: <https://goo.gl/tpwd7U>, (erişim 02.04.2018).

Almanya'nın Tarihçesi, için bkz.: <https://goo.gl/GpwD6q>, (erişim 02.04.2018).

Almanya Seçim Kanunu, Federal Electoral Law (Bundewahlgesetz) için bkz.: <https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=228#ToC2>, (erişim 15.04.2018).

Assemblée Nationale (Fransız Millet Meclisi) Kuruluş ve Çalışma Düzeni için bkz.: <http://www.assemblee-nationale.fr/>, (erişim 06.12.2017).

Avrupa Tarihi (Roma Devleti Dönemine kadar), için bkz.: <http://www.nkfu.com/avrupa-kitasi-ilk-uygarliklar-ve-ulusal-devletler-avrupa-tarihi>, (erişim 15.08.2017).

American Bar Association, Amerikan Barolar Birliğinin 2017 yılı istatistiği için bkz.: <https://goo.gl/WxditG>, (erişim 14.04.2018).

Amerika Birleşik Devletleri Askeri Yargı Sistemi için bkz.: <http://www.armfor.uscourts.gov/newcaaf/home.htm>, (erişim 12.09.2017).

Amerika Birleşik Devletleri Hakkında Genel Bilgiler için bkz.: <https://goo.gl/3B1mwa>, (erişim 03.04.2018).

Amerika Birleşik Devletleri'nin Tarihçesi için bkz.: <https://goo.gl/7sUHBg>, (erişim 03.04.2018).

Amerikan Bağımsızlık Bildirisi (4 Temmuz 1776) için bkz.: http://www.constitution.org/us_doi.pdf, (erişim 07.09.2017).

Amerika Birleşik Devletleri Anayasası, Senatonun Görev ve Yetkileri için bkz.: https://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm, (erişim 12.09.2017).

Independent Regulatory Commissions (Bağımsız Düzenleme/Denetleme Komisyonları) için bkz.: <https://www.foreffectivegov.org/node/2593>, (erişim 14.04.2018).

Constitutional Court of the Russian Federation (Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi) için bkz.: <http://www.ksrf.ru/en/Info/Pages/default.aspx>, (erişim 20.12.2017).

Basic Law for the Federal Republic of Germany (Federal Almanya Anayasası) için bkz.: <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80201000.pdf>, (erişim 08.12.2017).

Başbakan Bülent Ecevit'in 1974 Kıbrıs Barış Harekatına İlişkin Açıklamaları için bkz.: <https://goo.gl/hi2cwb>, (erişim 02.04.2018).

Birleşmiş Milletler Antlaşması, 4801 Sayılı Kanun ile onaylanan ve 24 Ağustos 1945 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan antlaşma metni için bkz.: <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf>, (erişim 10.09.2017).

Birleşmiş Milletler Örgütüne Üye Devletler için bkz.: <http://www.un.org/en/sections/member-states/growth-united-nations-membership-1945-present/index.html>, (erişim 11.09.2017).

BM Yargı Bağımsızlığının Temel İlkeleri için bkz.: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/IndependenceJudiciary.aspx>, (erişim 25.01.2018).

Bundesrat (Federal Almanya Konseyi) için bkz.: <http://www.bundesrat.de/EN/homepage/homepage-node.html>, (erişim 08.12.2017).

Bundestag (Federal Almanya Meclisi), için bkz.: <http://www.bundestag.de/en/>, (erişim 08.12.2017).

Central Election Commission of Russian Federation, (Rusya Merkezi Seçim Komisyonu) ve seçim yasaları için bkz.: <http://www.cikrf.ru/>, (erişim 23.12.2017).

Commission Nationale de Contrôle de la Campagne Électorale (Ulusal Seçim Denetim Komisyonu) için bkz.: <http://www.cncep.fr/index.html>, (erişim 10.12.2017).

Concil of Russian Federation (Rusya Federasyon Konseyi) için bkz.: <http://www.council.gov.ru/>, (erişim 09.12.2017).

Constitution of France 4 October 1958 (Fransa Anayasası) için bkz.: <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil->

constitutionnel/english/constitution/constitution-of-4-october-1958.25742.html#TitleI, (erişim 09.12.2017).

Constitutions of England, (İngiltere'nin Anayasal Belgeleri) için bkz.:
https://www.constituteproject.org/constitution/United_Kingdom_2013?lang=en, (erişim 03.10.2017)

Constitution of Russian Federation (Rusya Federasyonu Anayasası) için bkz.:
<http://www.ksrf.ru/en/Info/LegalBases/ConstitutionRF/Pages/default.aspx>, (erişim 09.12.2017).

Crown; Monarch; Royal Family (Kraliyet) yetki ve uygulamaları için bkz.:
<https://www.royal.uk/>, (erişim 14.12.2017).

ÇINAR M.Fatih, “*Atatürk ve Demokrasi (Atatürk'ün Anayasal Demokrasi İdeali)*”, Mayıs 2017, **Avrasya Üniversitesi Akademik Konferansları**, bkz.:
<https://goo.gl/TJ4M4a>, (erişim 15.04.2018).

Demokrasi Endeksi 2017 Raporu, Ekonomist İstihbarat ünitesi tarafından hazırlanan kayıtlar için bkz.: <http://www.eiu.com/topic/democracy-index>, s.s.1-10, (erişim 05.04.2018).

Der Bundespräsident Deutschland (Federal Almanya Cumhurbaşkanlığı) için bkz.: http://www.bundespraesident.de/EN/Home/home_node.html, (erişim 11.12.2017).

Devletler ve Hükûmet Sistemleri, Birleşmiş Milletler Kayıtları için, bkz.:
<https://www.un.int/protocol/sites/www.un.int/files/Protocol%20and%20Liaison%20Service/hspmfm.pdf>, (erişim 09.09.2017).

Die Bundeskanzlerin, (Federal Almanya Başbakanı-Şansölye) için bkz.:
https://www.bundeskanzlerin.de/Webs/BKIn/EN/Homepage/homepage_node.html, (erişim 11.12.2017).

Die Bundesregierung (Federal Almanya Hükûmeti) için bkz.:
https://www.bundeskanzlerin.de/Webs/BKIn/EN/Chancellery/The_election_of_the_Federal_Chancellor/the_election_of_the_federal_chancellor_node.html, (erişim 11.12.2017).

Dünya Anayasaları Karşılaştırmalı İnceleme için bkz.:
<http://comparativeconstitutionsproject.org>, (erişim 05.04.2018).

Dünya Ekonomik Durum ve Beklentileri Raporları için bkz.:
https://www.un.org/development/desa/dpad/document_gem/global-economic-monitoring-unit/world-economic-situation-and-prospects-wesp-report/, (erişim 24.05.2018).

Explore Constitutions, internet sayfasından alınarak incelenen devletlerin anayasalarının son değişikliklerini de kapsayan metinleri için bkz.:
<https://www.constituteproject.org/>, (erişim 09.10.2017)

Federal Constitutional Court (Federal Almanya Anayasa Mahkemesi) için bkz.: http://www.bundesverfassungsgericht.de/EN/Das-Gericht/das-gericht_node.html, (erişim 20.12.2017).

Ferman-ı Adalet Türkçeleştirilmiş metni için bkz.: http://www.canaktan.org/hukuk/insan_haklari/islam-dunyasi/adalet_fermani.htm, (erişim 10.09.2017)

Fransa Hakkında Genel Bilgiler, için bkz.: <https://goo.gl/BX7FqU>, (erişim 02.04.2018).

Fransa'nın Politik Tarihi, için bkz.: <http://www.france-politique.fr>, (erişim 11.09.2017).

Fransa'nın Tarihçesi için bkz.: <https://goo.gl/ztYTk9>, (erişim 02.04.2018).

Fransız İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirgesi (Declaration of the Rights of Man) için bkz.: http://avalon.law.yale.edu/18th_century/rightsof.asp, (erişim 04.01.2017).

Fransa'nın seçim düzenlemeleri için bkz.: <http://www.cncep.fr>, (erişim 15.05.2018).

Gouvernement de la France (Fransız Hükûmeti) için bkz.: <http://www.gouvernement.fr/en/news>, (erişim 10.12.2017).

Government Departments (İngiltere'nin Hükûmet Yapısı) için bkz.: <https://www.gov.uk>, (erişim 18.12.2017).

Government of the Russian Federation (Rusya Federasyonu Hükûmeti) için bkz.: <http://government.ru/en/>, (erişimi 13.12.2017).

İngiliz Haklar Yasası (English Bill of Rights 1689) metni için bkz.: http://avalon.law.yale.edu/17th_century/england.asp, (erişim 10.09.2017).

İngiltere Hakkında Genel Bilgiler için bkz.: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/uk.html>, (erişim 02.04.2018).

İngiltere'nin Eğitim Sistemi için bkz.: <https://www.cambridgeshire.gov.uk/residents/children-and-families/schools-&-learning/education-system>, (erişim 12.04.2018).

İngiltere'nin Siyasal Yapısı için bkz.: <http://www.mfa.gov.tr/ingiltere-siyasi-gorunumu.tr.mfa>, (erişim 11.09.2017).

İngiltere Parlamentosunun Çalışma Sistemi ve Yasa Metinleri için bkz.: <http://www.parliament.uk/>, (erişim 29.11.2017).

İngiltere Parlamentosu'nun Tarihçesi için bkz.:

<https://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/originsofparliament>, (erişim 11.09.2017).

İngiltere Seçim Sistemi Düzenlemeleri için bkz.: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/22/section/17>, (erişim 28.11.2017).

İnsani Gelişmişlik Raporları için bkz.: <http://hdr.undp.org/en/home>, (erişim 24.09.2017).

Joint Committee on Draft Civil Contingencies Bill First Repor - Constitutional Matters (Ortak Komite Raporu) için bkz.: <https://publications.parliament.uk/pa/jt200203/jtselect/jtdcc/184/18407.htm>, (erişim 20.11.2017).

Judicial Appointments Commission (Yargıç Atama Komisyonu) için bkz.: <https://jac.judiciary.gov.uk/>, (erişim 21.12.2017).

Lincoln Abraham, House Divided Speech için bkz.: <http://www.abrahamlinconline.org/lincoln/speeches/house.htm>, (erişim 04.03.2018).

Mediation Committee (Vermittlungsausschuss) Uzlaştırma Komitesi için bkz.: <https://www.bundestag.de/vermittlungsausschuss>, (erişim 09.12.2017).

OHAL Döneminde AİHS'nin askıya alınması konusunda bkz. : <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-hala-aihm-denetiminde/a-19420516>, (erişim 17.04.2017).

Freedom House (Özgürlükler Evi), Dünya Özgürlük Raporları için bkz.: <https://freedomhouse.org/>, (erişim 05.04.2018).

Freedom House 2017 Yılı Raporu için bkz.: <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2017/turkey>, (erişim 05.04.2018).

Parlement du Français (Fransa Parlamentosu) için bkz.: <http://www.parlement.fr/>, (erişim 06.12.2017).

Présidence de la République Française (Fransa Cumhurbaşkanlığı) için bkz.: <http://www.elysee.fr>, (10.12.2017).

President of Russia, Rusya Federasyonu Başkanı için bkz.: <http://en.kremlin.ru/>, (erişim 13.12.2017).

Presidential Election Process (Amerika Birleşik Devletleri Başkanlığı Seçim Sistemi) için bkz.: <https://www.usa.gov/election>, (erişim 24.12.2017).

Prosecutor General of the Russian Federation (Rusya Federasyonu Başsavcılığı) için bkz.: <https://eng.genproc.gov.ru/>, (erişim 20.12.2017).

Roma Devletinin Yönetim Sistemi, bkz.: <http://www.nkfu.com/roma->

imparatorlugu-devlet-yonetimi-hakkinda-bilgi/, (erişim 15.08.2017).

Royal Prerogatives (Kraliyet Ayrıcalıkları-Yetkileri) için bkz.: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN03861/SN03861.pdf>, (erişim 14.12.2017).

Rusya Hakkında Genel Bilgiler için bkz.: <https://goo.gl/YmSoRx>, (erişim 03.04.2018).

Rusya Seçim Sonuçları için bkz.: Central Election Commission of Russian Federation, <https://goo.gl/QVtxfZ>, (erişim 03.04.2018).

Rusya'nın Tarihçesi için bkz.: <https://goo.gl/P9ayci>, (erişim 03.04.2018).

Sekizler Grubu (G8) ülkeleri için bkz.: <http://www.g8.co.uk/>, (erişim 24.09.2017).

State Duma of Federal Assembly (Devlet Duması) için bkz.: <http://www.duma.gov.ru/>, (erişim 09.12.2017).

Supreme Court of the Russian Federation (Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi) için bkz.: <http://xn----ctbajcz1agrpwr5f.xn--p1ai/en/about/chief/>, (erişim 20.12.2017).

Supreme Court of United Kingdom (Birleşik Krallık Yüce Mahkemesi) için bkz.: <https://www.supremecourt.uk/index.html>, (erişim 21.12.2017).

Supreme Court of the United States, (ABD Yüce Mahkemesi) için bkz.: <https://www.supremecourt.gov/orders/scannedjournals.aspx>, (erişim 04.12.2017).

The Constitution (Amerika Birleşik Devletleri'nin Anayasası) ve detaylı bilgi için bkz.: <https://www.whitehouse.gov/1600/constitution>, (erişim 10.09.2017).

The Constitution-Articles (Amerika Birleşik Devletleri'nin Anayasası Maddeleri) için bkz.: <https://www.archives.gov/founding-docs/constitution-transcript>, (erişim 19.12.2017).

The United States Court of Appeals for the Armed Forces (ABD Askeri Yargıtay) için bkz.: <http://www.armfor.uscourts.gov/newcaaf/home.htm>, (erişim 22.12.2017).

The White House (Beyaz Ev [Saray] ve ABD Başkanı) için bkz.: <https://www.whitehouse.gov>, (erişim 19.12.2017).

Türk Dil Kurumu Sözlüğü için bkz.: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts, (erişim 10.09.2017).

Türk Tipi Başkanlık Sistemi TMBB Tartışma Kayıtları için bkz.: www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38529200, (erişim 27.05.2017).

UGUR Ahmet, “Kuvvetler Ayrılığı Perspektifinden Yüksek Denetim Bürokrasisi ve Demokratikleşme Üzerindeki Etkisi Üzerine Bir İnceleme” **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Seminer)**, 2013, <http://yonetimbilimi.politics.ankara.edu.tr/files/2014/02/ahmet-ugur.pdf>, (erişim 10.09.2017).

UK House of Commons (Birleşik Krallık Avam Kamarası) çalışma şekli ve mevzuatı için bkz.: <http://www.parliament.uk/business/commons/>, (erişim 30.11.2017)

United States Congress (ABD Kongresi) için bkz.: <https://www.congress.gov/>, (erişim 04.12.2017).

United States Government (ABD Hükûmeti-Yönetimi) için bkz.: <https://www.usa.gov>, (erişim 19.12.2017).

United States House of Representatives (ABD Temsilciler Meclisi) için bkz.: <https://www.house.gov/>, (erişim 04.12.2017).

United States List of Standing Committees (ABD Kongresi Komisyonları) için bkz.: http://clerk.house.gov/committee_info/scsoal.pdf, (erişim 05.12.2017).

Yargı Bağımsızlığına ilişkin Uluslararası Belgeler için bkz.: <http://www.hsk.gov.tr/utb.aspx>, (erişim 25.01.2018).

Yolsuzluk Algıları Endeksi 2017 Raporu, Uluslararası Şeffaflık Örgütü için bkz.: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017, (erişim 18.05.2018).

VI. Şemalar/Tablolar

Şema/Tablo 1: Parlamenter Hükûmet Sistemini Tanımlama Yöntemi.

Şema/Tablo 2: Fransa'nın Uyguladığı Hükûmet Sistemleri.

Şema/Tablo 3: AIHM Verilerine Göre İnsan Hakları İhlal İstatistiği.

Şema/Tablo 4: Başkanlık Hükûmet Sistemi Uygulayan Bazı Devletler ve Demokrasinin Ara Dönemleri.

Şema/Tablo 5: Hükûmet Sistemlerini Belirleyen Unsurlar.

ÖZ GEÇMİŞ

M.Fatih ÇINAR 1980 yılında İzmir Türk Kolejini, 1984 Yılında Kuleli Askeri Lisesini, 1988 Yılında Kara Harp Okulunu, 1996 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesini, 2003 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Kamu Yönetimi Yüksek Lisans Eğitimini, 2005 yılında Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Yüksek Lisans Eğitimini, 2008 yılında Millî Güvenlik Akademisi Eğitimini tamamlamıştır.

Türk Silahlı Kuvvetlerinde Askeri Hâkim olarak görev yapmış ve Hâkim Kıdemli Albay olarak kendi isteği ile 2012 yılında emekliye ayrılmıştır.

Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsünde Doktora eğitiminde “Hükûmet Sistemlerinin Tarihsel Gelişimleri Işığında Türkiye için Anayasal Önermeler” başlıklı tez çalışmasını gerçekleştirmiştir.

2016-2018 yıllarında, Avrasya Üniversitesinde MYO Adalet Bölüm Başkanlığı yapmış olup halen İstinye Üniversitesinde hukuk dersleri vermektedir. Hukuk ve Tarih bilim alanlarında araştırma ve yayın çalışmalarını sürdürmektedir.